

MALIGAMUT NAUNAIQTINIQ

Nunavut Kavamangat uuktuliqtut piyaamingni havagviini uumilruhuyaivalirlutik.

Nunavut Kavamangat aturumaliqhutiglu hivulliurutit Ukpriyayuyunit Inuqatigiittiarniq, imaa piqpaguhungnirmut nuatqatimingnik, inuqatigittiarahuaqhugit tamaita inuit

HIVUNIKHALIURUTIKHAT

Una maligaq ikayuutiqaqtut ukuninga ukpigiyayuyunit hivulliurutinit:

- Ujjiqsuittiarniq – Kavamatkuni havaktiit havaariyakhait havaktakhatik ikhinaittumik qayagilutiglu ihumagilugit piyumayait pihimayumayaillu havaqatigiiktunut.
- Qanuqtuurungnarniq - Imaa qanuriliurutikhaqhiuqhuni naluqhaqtamingnik naunaiqhivaktut, inmingnik pikhaliuqhutik atuqhutik aallatqiinik hungiutinaaqhutiglu ayuqhautiqarumik ihuarutikhaanik paqittuniaqtaqhutik ublumi aallanguniani, taimaa hakugikhaqtukhatt.
- Uumilguqhainiq angiyuq ihuinaarut, pitjutauniakhunilu annullakhaitjutinut pilutik, taimaaktittinikullu havaariyainut.
- Tamaita uumilguqhainiq ihuigiyayuyut ihuaqtumik ihuaqhinahugitniaqtait, hiamitirhimaittumik qilamiklu ihuaqhilugit.
- Nunavut Kavamangat atuqtitainiaqtuq piqpaguhungnirmut, naamagiyauniglu ihumagiyayuyuniglu taimaalu tun'ngaviqalirltik qanuq auladjutauniaqmangaat uumilruhaarnikkut unniqhiurutauyut maliglugit maligaq uumilruhaarnikkut maliktakhautillu titiqqaniilirlutik Havaktulirinikkut (HRM).
- Havaktuliyiyit havaariniaqtait havagviuyut timiuyullu aturlugit ihuaqtut pidjutikhat atuqtakhallu, maliktakhat, uqaudjilutik ayuiqhailutiglu ihuaqtumik havaarilugu havaktauyakhamik uumunga uumilruhaarnaittumik havagvigiyani.

PIDJUTIKHAINUT

Una maligaq tarrangayuq tamainut havgviinnut Nunavut Kavamangani timiuyunullu.

Una maligaq nalaumayuq tamainnut uumilruhaarnikkut piyauvaktuq havagvingmi Imaaluuniit aulapkaqaugumi qanurunaarnautivaktuq havaktunut taapkununga havaktunut aktuqtauyunut uumilruhaanikkut. Ilitturiyuumiutikhat talvuuna uuktuutikkut talvannga maligarmut maliqtauyukhanullu uuniqhiurutauyutigut ilangani 1010-mi Havaktuliqiyitkut Maliktakhaini.

KANGIQHIDJUTIT

Havagvingni Uumilruhaarnikkut unaiqhimayuq ilauyullu uqalugviuniq imaaluuniit piyukhaunngitut titiraqhimayuni uvani Nunavunmi Inungnut Pitqutigiyayunut Maligaq ilihimayayuq ilihimayakhayanulluuniit tun'ngahuktитайngitutigli, nuliarnikkut imaalu inungmut uumilruhaarutauyut. Pitquyaunngitut titiraqhimayut Maligarmi ukuanguyut: kinaungmangaat, uviniup ivitaanga, angadjuliarvia, nuliarnikkut, arnaunia angutaunia, ukiunga, ayuqhautiqarnia, kingullingit inuit, humirmiutaunia, nunalraanga, nunagiliqtaa, aippaqariakhaa, ilaqaudjutaa, hingaiyaunikkut, ihuariyayumik manikhaqtauhia, ihuinaaqhimadjutaa ihuinaarutaa piiqtauyuq.

Nibliqhutik, huliblutik, uqaqhutik imaalu uumilruhuktитайut kimulliqaaq angigliyuumiqqat imaalu kappiahukhaiblutik ihuinaarutinngurluni talvunga inuup pilarutainik.

Amihuni ilangini atauhirmik pidjutauyuq uqarviubluguluuniit pikpata taimaa uumilruhaaqtuq. Atauhiup pikpagu, una atauhiunngitut piyait uqarvigibluguluuniit uumilruhaanngituq. Taimailiuqattaraangitaa uumilruhaaqtut. Taapkua pidjutait uqaluutigiyailu, tautuktaulraarunik avaliitumik, mikkauyutut ittutik ihuariyaunngitutik; atauhiutauyut pihimmaaqpaktunut uumilruhaaqhutik mihingnaqtutauq. Kihianitauq, atauhiukpat uumilruhaarutauyuq huli tautungnaqqat akhuuqtuq taimaa ikpingnaqtuq mihigikhaarniaqtangalu unniqhiuqtup.

Ihuaqtumik atanniqtuqtaugumi havaariyainullu taimaa uumilruhaiyunaittut. Atan'nguyap uqarvigihimaaqhugit havaariyaitigut, atauhirmut ikayuqtuinnaqhimaitumik ihuaqhainahuaqpaglutik havauhiitigut havagianariutainik tuuliiqattautainik ilitturipkailuni. Taimailiuqtut uumilruhaaqpaktut. Aadjikkutaalu, pamiqtuiniq ihuaqtumik aadjikkiitunik inmiglu ihuinaarutiminik nanminiriliqhugu havaktuup uumilruhaaqtaudjutaunngitut.

Nulliqinikkut Uumilruqhainiq hunalikaak ihuittuq pidjutaa imaatut nulliqinikkut pihimakpat taimaa ihuirutauyuq havagviup avatingnut pidjutaukpalluuniit havaariyamut ihuirutinut ayuqhaqtitauihimayumut uumilruqhaidjutimut. Ukuat ilauttaaqut timikkut kahakhirnikkut, uqaqhutik uqaqtut, uqaqhimaittumigluuniit hulidjutauntingit. Inuk taimailiuqtuq ihumagiatauniaqtuq inuuhia nakuuyut, kihimi uumilruhaaqtuq inuk taimailiuqhiqtuq piyumanngitpat. Imaittut nulliqinikkut uumilruhaarutauyut ilangit piyumanngitut upautiyauquyauyumik nulliqiyutut uqarviukpat arniqiyuq/angutiliqiyuq tautuktitaibluni tunihiqattaqhuni nulliqiutiminik, aallanganiutaigut, kan'ngunaqtuniglu titiraqhuni piksanigluuniit.

Inungmut Uumilruqhainiq pihimaittut hunanigliqaak pitquyauhimanngittunut pidjutainni ataani inungnut pitqutigiyayunut maligakhanut. Una pivagainni pihimmaakhugu idjuhia huun'ngiyaidjutauvaktuq inungmut. Inungmut uumilruqhainiq pittaqtuq akun'ngani inungni aallatqiinullu havaktinut. Ukuat ilauyut havagvingmi ningangnahurittutut atuqpagait idjuhiit pihimayut iqhihaaqhugit, pinirluiniq, huun'ngiyainiq ihuiguhukhuguluuniit inuk inuilluuniit¹. Naunaitkutit inungmut uumilruhaarniq ilauttaaqut Iqhihaarilugit, kappiaktittiyuq, ningarnahurrinniq iqhinaqhaarniq imaatut piqqayaqtunut (makarnahurrittugu, kihimi makanngittugu makarnahuritaminik taimaittutut piblugu), piffaarnahurittutut iqhinaqhaaqhuni uqaqturluuniit imaatut ihuiguhukhuni naunaitkutaanik inuup timikkut qanurrinnianut unaluuniit aanniarutimut pidjutaa.

Uumilruhaarniq pidjutauvaktuq taahapkununga ilauyunut ayurnaqtumik pimmarluktumiglu havagvingmiittaami.

Inungmut Uumilruhaarniq ilaginngitait ahini pidjutauhimayumik mikiyumik pidjutaanut taimaa inuk qilamik mamiahukhuni ihumaliutqikhimakpat; akhut uqaqtuq ihumagiyaminik aallangayunut aallanit inungnit; uqaqtaaqtamingnik uqaqatigiiktut pidjutinut ihumagiyamingnullu havagvingmi inungmut ihuittumik uqaqhimaittumik.

Ilitariyauhimayuuq taimaa ihuinaarutauyuq takuyauhimaapaktaat havagvingni qakugunnguraanat. Nakuuhariangani havaqatigiingniq, ihuinaarutauniit qilamik ihuaqhaqtauyukhat.

Ihuinaarutauyut havagvingni inmingnut uqarlukhutik ihuigiyamignik imaalu akhuuliqhutik irialaaliqhutik. Imaa ingminik aallangutit uqattiarungnaiqhutik, imaaluuniit kangiqhittiaqhimaittumik aallap ihumagiyanginik.

Ihuinaarutauyut uumilruhaarnirlu uqauhini aadjikkiinngituk. Ihuinaarutauyut havagvingni uumilruhaarnirlu pittaqaqtayuk avaliitumik, atauttimut, imaaluuniit

¹OSH Answers, *Bullying in the Workplace*, online: Canadian Centre for Occupational Health and Safety <http://www.ccohs.ca/oshanswers/psychosocial/bullying.html>.

atauhiup hivuliqtuibluni aallamut. Qanurinmangaat pidjutauyumi qanuq hulidjutiqaqtuq idjuhiqaqtuq.²

Ihuinaarutauyut havagvingni uqariyauhimayuq uvuuna Pitquyauhimayuq 1018 Havaktuliyiqitkut Maliktakhainni.

Unniqhiurutit unatauq uumilruhaarutauyuq, tunihimayuq titiraqhugu. Kihimi hivituniit naunaiqtitauyumayait, una uumilruqharnirmut unniqhiurutit unniqhiurutautaaqtut 6-ni tatqiqhiutini qaangiraluaqtillugit kingulliqpaaq uumilruqhaaqtuqtaanit. Una maligakhaq pihimayuq ukunungainaq inungnut havaktunut Kavamatkut Havagviinilmikkut havaktakhanik kaatulaakhaqtaqtut kihimi maliktakhait uuminnga maligakhamut unalu Pitquyauhimayuq 1018 Havaktuliyiqitkut Maliktakhainni piyakhamingnullu kaatulaakhamingnut. Uumilruhaaqtuqtautauq aallanit inungnit Nunavut Kavamatkuni havaktiunngitunit Nunavut Kavamangat piyukhauyut pittaarumik ukua maliglugit:

- Ikayurlugu havakti uumilruqhaaqtuuhimayuq uqaqvigilugit takuhiyaanginni Paliihimanut taimailuqtauhimagumi ihuinaarutaupat taimaatut.
- Naunaiqhimalugu unniqhiurutit aallamut paanariiktunut havagviuyumut talvani havaktinginnit uumilruhaaqtutingnit havagvingmi unaluuniit havakti havallaktillugu havaktakhamingnik.

Havagvingmi ayuinarutit unniqhiurutit ihumaliurutauniaqtut maligluguuunuuna Pitquyauhimayuq 1018 uumani Havaktuliyiqitkut Maliktakhait.

Nakuungitpiaktumik ihuittumiklu ukpiriyani ihuiguhukhimayuq kangikhitjutaa ihuigiyayuq pihimayuq ataani uumani pitquyauhimayumi taimaa taamna inuk ihuigihuktuq ilihimayuq itquumangittumik. Taimaittuq ihuigihimayuq ihuinaarutauyuq ataani uumani pitquyauhimayumi. Pikalluangitkumik itquumatjutikhanut naunaikhiyaami ihuigiyayamut kangikhitjutigingitaa taamna ihuigiyayuq pihimayuq nakuungittumik ukpiriyani. Kinalikaak inuk, tunihiyut ihuigiyamingnik itquumayuq atuqhugit, ihuiguhuktaat itquumayaakhaa naunailimaitpatjuk, ihuinaarutaungittut uumunga pitquyauhimayumut.

Ihuaqhainiq imailiurlutik ihuaqhainahuaqniaqtuq malruuk uumilruhuutiyuk ikayuqtaulutik aallamit ilikkuuqtumit. Ikayuqniaqtuungittutut, Ihuaqhaiyi hakugingniqanngittuq angirutigipkainiarluni inmi ihumaliurutiminik kihimi uuktuqhimmaaqtillugit angirutiqariamngni.

IHMAGIYAUYUT

- Nunavunmi Kavamangat pittailiniaqhutik havagvingmingni ihuinaarlutik pilaarutainik, inuup pitquhinganik, ukpiruhungnianik taaffuma taimailuqhiqtup;

² Canada, Canadian Forces Personnel Support Agency, Harassment Prevention and Resolution Guidelines, (2006) 6.

- Kiinauyaliqiyitkut ilitturipkainiaqtut kangiqhimayakhainik atan'nguyat havaktullu havagviingni uumilruhungnairumi havagiamingni;
- Kiinauyaliqiyitkut ilituripkainia qanuriliuriamingni uuniqhiuqtuqaqqat uumilruhuktumit;
- Kiinauyaliqiyitkut pipkaiyumaliqtut Uumilruhaarniattuq Havagviit training pipkaiyumaliqtut uumilruhungnairumi kavamatkuni havaktut havakpaliriangita. Ayuiqhaivangniaqtuq Kiinauyaliqiyitkut taapkununga havagviinut nunalingnilu katimayiviuyunut imaa inmik ayuiqhaiyaamingnik havaktimingnut. Kiinauyaliqiyitkut angiqatigiiktaarmiyut havaktit Katimayiinit ayuiqhaiyaamingnik inungnik iligiyamingigluuniit.

HAVAARIYAUYUKHAT

Nunavut Kavamangat (havaktittiyuq) piyukhauyut uumilruhaqtaunaittumi havagiani. Havaktittiyuq iliurainiaqtuq uumilruhaqtaunaittumi havagvingmingni.

Humili, pittailigaluaqhutik, uumilruhaaqtuqaqqat, havaktittiyuq ikayuqtiqaqtiniaqtaa unniqhiutuq imaalu pamiqtautikhaagut pilutik taaffumunga uumilruhaaqtumut. Mikiyuukpat umilruhaarutaa, imaa ihumaliqiyinut aallakkuluuniit taimailiuruiriangani uumilruhaaruiriangani.

Ministauqatigiit Titiraqtiat shall receive any complaint which relates to a deputy head.

Tugliuyut Ministanut havaariyait havagviktik uumilruhaaviunairlugu imaalu ihuaqumik akkutidjutikhaniglu uumilruhaaqtaukpat.

Munaqhidjutaagut qilamik ihuaqhaiyukhauyut uumilruhaaqtuqaqqat imaalu uumilruhaaqtailingmilutik havagvingmingni.

Havaktuliqiyitkut ikayurnaiqtut havagvingnik nunalingni havagviuyuniglu pitquyaugumik ihivriuqhiquyaugumik uumilruhaaqtuqaqqat ilihautilugillu havagviit nunalingni havagviuyullu uumilruhaaviutaililugit havagviit.

Unniqhiuqtut Uumilruhaaqtuqaqqat ilituripkaqtakhaat uumilruhaaqtuq taimailiuqtukhaunngittuq ilihimalirumikkulu naammagiakhaanik umilruhaaquhuitillugu. Tautukpaktut qanuriliurningalu titiraqtauyukhauyut.

Kinaliqaak (atannguyat/atannguyatluatlu / havakti) unniqhiuqtut uvaluunniit ihuinnaaqhuriyauyuq Uumilruhuuktittiyuuqturiyaukpat pittaarumi nipiliuqtaaqtaa uqariyaqtik, qanuriliuriakhaa tautuktuqaqallu takupkarlugit hulidjutait uumilrugiyauninga. Kihianilu piyakhaa uumilrugiyaunnairumi

havagviqatitaiyukhat havaktittiyut, imaalu havaariyakhaa ihivriughiluni qanurlu uumilruhaariakhaa qinirniarlugu.

Havaktuliyiyit Aulapkaiyit tikkuqaqtauhimayutluunniit unniutivangniaqtait havaktut atan'nguyallu pilaarutainik havaariyainiglu maligat maliglugit. Ilaalu ikayuqtaaaqtait havaktitik titiragiakhait uumilruhaaqtautainik. Tugliuyut atan'nguyanut aadjiliuqhimayunik tuniyauyukhauyuq tamainik unniqhiurutauyunik, Uumilruhaaqtuq ihuinaaqhirnahugiyuq inmilu unniqhiurutiqarialik. Taamna uumilruhaarut mikkaukpat ihuiqhainaqtauttaaqqat taaffuma Havaktuliyiyit Aulapkaiyat katimaqatigiyakhaa uumilruhaaqtauyuq, uumilruhaaqtuq atan'nguyaallu ihumaliuriamingnik qanuq ihuiqhaqtauyaakhaa.

Taamna uumilruhaarut ayurnaqqat kihimi uumilruhaaqtauyuq ihuaqharumakpagu qanurunaarnaittumik taaffumalu uumilruhaaqtuq angiqqat taimailiutaaariamik taamna tuniyauniaqtaat ihivriughiyikhamut naunaiqhiyukhaq unniqhiurut ihuaqhaqtauyukhauyuq ihumaliuqtiqarlutik imaalu uumilruhaaqtuq pamiqtauyaangani. Ihumaliuqtiyuq ilitturipkarniaqtaa Havaktuliyiyit Aulapkaiyi ihuaqhaqtaukpat.

Taamna uumilruhaarut ayurnaqqat kihimi uumilruhaaqtauyuq ihuaqharumakpagu qanurunaarnaittumik taaffumalu uumilruhaaqtuq angiqqat taimailiutaaariamik taamna tuniyauniaqtaat ihivriughiyikhamut naunaiqhiyukhaq unniqhiurut ihuaqhaqtauyukhauyuq ihumaliuqtiqarlutik imaalu uumilruhaaqtuq pamiqtauyaangani. Ihumaliuqtiyuq ilitturipkarniaqtaa Havaktuliyiyit Aulapkaiyi ihuaqhaqtaukpat.

Ihuiqnaaqtuukpat taamna unniutiyauniaqtut Paliihimat. Ihivriughiyui kangiqhidjutikhanik titirarviginaiqtait Havaktuliyiyit Aulapkaiyat ihuaqhaiyukhaqt.

Havaktiit Ikayuqtingit ikayuqtiuttaqtuttauq havaktunut, ilauyut, upalungaiyarlugu unniqhiurutiktik havaqatimingnik ikayurumik ihuinaaqtaunahugiyuq. Ikayuqtingit ilauttaaqtuq atauttimut ilitturinahuarumik unniqhiurutauyumik angiqtaugumik Kavamatkunit, Havaktiit Ikayuqtinginit tuhaanahuat unniqhiurutauyumik, taamnalunniqhiuqtuq.

Ilitturinahuaqti, ayuiqhattiaqhimayukhaq havagvingngani havaqataunngituq havaqatauyurluunniit havagviani kavamatkuniluunniit. Ilitturinahuaqti ilitturinahuaqqaarlutik unniqhiurut nauyuq atan'nguyap tiliurutainit ilauyut uumilruhaarnikkut ihuaqhittaarunaqhiyut kangiqhittiaqtaaqtaugumi maligaaq, tugliagut unniqhiurut ihuaqhittaariakhaa ihumaliuqtingagut, pingahua ihuaqhaqtauttaaqtuq pamiqtauluni uumilruhaaqhiyuq unniqhiurutigiluguluunniit Paliihimanut.

Ihumaliuqtiat havakpaktuq tamaita aktuqtauyunut ihuiqhaigiamini tamangnik nakugiyaangnik.

PIDJUTIKHAIT ATAN'NGUYAT KATIMAYIIT

Hunaittuq uvani maligarmi ilaiyairutauniaqtuq ihumaliurutainnut Atan'nguyat Katimayit ihumaliurutait imaluuniit huliyunaitut talvuuna maliniaqtangat Uumilruhaarnaitumi Havagviini Maligaq, hilataani uuma maligaup.

ILAUYUT MALIGALIUQTANUT ATANIQTUIYUNULLU

Nunalqit Pidjutiqiyayut Maligaq

Kanatami Kitkutuinnat Piyunautinganut Maligaq

Nunavunmi Kitkutuinnat Piyunautinganut Maligaq

Havaktiit Angirutingit - Nunavut Havaktiit Ikayuqtingit

Havaktiit Angirutingit - Nunavut Ilihaiyit Katimayit

Makpiraaq – Ilaunngitut Havaktut

Makpiraaq – Angayukhiit Atan'nguyat

Hapummiyaarninirmut Hiमितirnaittunun Titiraqtauhimayunik Maligaq

Havaktuliyiyitkut Ayuiqhautaataat
Ilanga 701 – Ihuinaniit Unniqhiurutillu
Ilanga 801 – Havaktut Pamirutait
Ilanga 1010 – Uumilruhaarniattuq Havagviit
Ilanga 1609 – Akiriaffaarutit
Ilanga 1018 – Havagvingni Ihuinaarutininik Qayagiyainiq

INIQVIKHAQAQHIMAYUT UBLUANI

Una maligaq atuqtauyaarialaqaqiniiaqtuq tallimani ukiuni atiliurviata ubluanit.

**Nan'ngariyayuuq Peter Taptuna
Hivuliqti**

Ubluani